

Samo Marec

Ako sa zbaviť zúfalstva zo Slovenska

a demokraticky, mierumilovne a kultivovane poraziť Roberta Fica

N Press, 2024

• 69

(...) Ak chcete dosiahnuť cieľ, tak potrebujete zistiť, čo preto musíte urobiť. No a potom to potrebujete urobiť.

• 72

(...) Najobľúbenejšia slovenská disciplína – postupová matematika.

• 79

Prísnymi morálnymi zásadami sa človek iná riadiť v súkromnom živote. V politike sa musí riadiť kompromismi,

• 92

Predstavte si (...), že by sa tých niekoľko ľudí v Hlase rozhodlo naopak. Namiesto príbehu o Slovensku ako prorúskej čiernej diere by sme si rozprávali presne opačný príbeh o hrdinských Slovákoch, ktorí (ako už toľkokrát!) dokázali v kľúčovej chvíli zamakať a postaviť sa za správnu vec. Výsledok volieb by bol pritom *presne* rovnaký, stále by sme žili *presne* v tej istej krajine s úplne tými istými občanmi, názormi, problémami aj štatistikami, len príbeh by sme si rozprávali presne opačný, lebo sa niekoľko ľudí rozhodlo naopak.

• 99

[Kauza] Gorila (...) úspešne navodila dojem, že všetci robia rovnaké veci s rovnakými ľuďmi a sú vlastne rovnakí.

• 117

Roberta Fica morálne ani politicky hodnotiť nepotrebujeme, v tomto smere je všetko jasné. Otázka je, čo si z jeho príbehu vieme odniesť. Tu je niekoľko návrhov: pracovitosť, schopnosť identifikovať témy, neúnavne ich nastoľovať a následne ich zrozumiteľným spôsobom odkomunikovať. Kričať, až kým si to dostatočný počet ľudí nevšimne, a potom sa stať hlasom nespokojnosti.

• 131

Strany protifícovského spektra venujú množstvo času *vzájomným sporom* a namiesto kompromisu trvajú na svojich pozíciách. Platí to v kultúrno-etických otázkach, ale rovnako to platí aj v otázkach takpovediac čisto prevádzkových. Porovnajte si to s Robertom Ficom: niežeby v jeho koalíciách nedochádzalo k sporom, ale nikdy nedovolí, aby nezhody zásadným spôsobom ovplyvnili ich fungovanie. Vždy hľadá a nájde riešenie. Toto umenie naposledy ovládal Mikuláš Dzurinda, keď porazil Mečiara.

V protifícovskom tábore dochádza k neustálym *presunom, štiepeniam, vznikom, zánikom a preskupovaniam*.

Skrátka, neustále to niekto nejako a väčšinou zle skúša a často je navyše prítomný akýsi pocit, že stačí len byť, a ľudia nás už zvolia. Robert Fico na druhej strane nečaká, že ľudia sami od seba prídu za ním. Proaktívne ide on za nimi, nastoľuje témy v koalícii aj opozícii, komunikuje s občanmi o témach, ktoré ich zaujímajú, a robí to spôsobom, ktorý očakávajú a rozumejú mu. Jednoducho maká, a aj keď nemaká, tak vyzerá, že áno. (...)

• 141

(...) Motivácia poraziť Roberta Fica, a teda voliť stranu, ktorá vyzerá, že ho poraziť dokáže, je v časti slovenskej spoločnosti mimoriadne silná a platí to bez ohľadu na okolnosti.

• 163

(...) Sme presvedčení, že len hlúpy človek môže voliť koalíciu (ktorá nám splýva so Smerom), no a keďže ju volil, tak je hlúpy. Preto je voči nemu dovolené všetko – napríklad mu nadávať. To je však v zásadnom rozpore s realitou: voličské preferencie, ich motivácie a mechanizmy týchto motivácií sú omnoho zložitejšie a rôznorodejšie.

Namiesto toho, aby sme to pochopili, alebo aspoň pripustili, však zachádzame ešte ďalej: obviňujeme voličov koalície, že volia s úmyslom ublížiť nám. (...)

• 166

Predstavte si v roku 1989 túto sériu otázok: „Chcete zmenu?“ „Chcete slobodu?“ „Chcete, aby došlo k prudkému poklesu životnej úrovne a nezamestnanosti?“ Na prvú otázku by pravdepodobne kladne odpovedalo najviac ľudí, na druhú o niečo menej (sloboda môže znamenať aj zmätok a obyčajná zmena je istejšia), no a na tretiu by kladne odpovedal už len človek so záľubou v sebapoškodzovaní. Všetky tri sa pritom pýtajú na to isté, len inak. Najpresnejšia otázka by teda možno znela takto: „Ste za prudkú zmenu smerom k trhovej ekonomike a demokracii, ktorá počas najbližších rokov spôsobí pokles životnej úrovne, nezamestnanosť, spoločenskú a politickú nestabilitu a rozpad Československa, ale v strednodobom horizonte bude znamenať nárast životnej úrovne, možnosť slobodne cestovať aj pracovať a členstvo Slovenska v európskych aj euroatlantických štruktúrach?“

Na takúto otázku by však mnohí ľudia pravdepodobne ani nevedeli odpovedať, slušná časť by sa zrejme vydesila hneď v úvode pri poklese životnej úrovne, no a zvyšok by zrejme dorazil rozpad Československa. Asi je aj dobre, že ju ľuďom nikto nekládol, lebo práve táto otázka má najbližšie k tomu, čo sa naozaj stalo.

• 175

Dôležité je (...) to, aby sme pochopili, že existujú ľudia, ktorí napriek nesmiernemu zbohatnutiu Slovenska zažili a zažívajú neistotu. Nostalgia nemusí vyplývať len z túžby po totalite, ale aj z pocitu, že svet je len nekonečným radom dlhých kríz – a od ekonomickej krízy v roku 2008 to platí dvojnásobne –, voči ktorým je bežný človek úplne bezmocný. A pritom čo ten človek chce? Pokoj. Len pokoj. A tu stále samé krízy. Prirodzene potom cíti strach a namiesto slobody by radšej chcel istotu.

• 178

Tendencia mať, teda vlastniť, je podľa Fromma zdravá, prirodzená a tvorí dokonca aj jeden z pilierov identity daného človeka, ale ak nie je naplnená vnútorná potreba po zmysle, nahrádza ju prezentovanie postavenia.

• 187

(...) Z voličov koalície robíme stroje na nenávisť, teda ľudí, ktorí buď nemajú vlastnú vôľu (lebo až takí veľmi hlúpi sú), alebo, naopak, vlastnú vôľu majú (a vtedy sú to zlí ľudia). (...) Keďže volič koalície je v našich očiach buď zlý, alebo hlúpy, stáva sa človekom, ktorý je vylúčený z nášho mravného sveta.

• 188

Robert Fico je génus v nadhadzovaní emočne nabitých tém. Pumpuje nenávisť. Znamená to, že ak to budeme robiť rovnako, urobíme presne to, čo si želá. No a napriek tomu to často robíme. Každý psychológ vám pritom povie, že ak vám záleží na súdržnosti a ak chce-te dosiahnuť dohodu, nemáte nálepkovať. Nálepkovanie totiž burcuje nenávisť a pocit krivdy – a to dupľoni v prípade, ak je nespravodlivé.

- 188

Dlhé roky sme strávili budovaním tribalizmu (...). Strávili sme roky delením na dobrých a zlých, strávili sme roky polarizáciou, ale zároveň sa na polarizáciu sťažujeme. Ale zároveň ju považujeme za správnu. Aj tribalizmus, aj polarizácia sú však v konečnom dôsledku škodlivé. Vedú totiž k prehľbovaniu zákopov a znemožňujú dohodu. Pri polarizácii nie je možné dosiahnuť kompromis (alebo je to čoraz ťažšie), postupne dochádza k tomu, že umenie kompromisu úplne zaniká a samotný kompromis je považovaný za prejav slabosti, hoci v skutočnosti je nevyhnutným nástrojom spoločnej koexistencie v civilizovanom spoločenstve.

- 202

Strach nevyriešite tým, že dotýčným ľuďom poviete, že sú hlúpi. Žiadnu emóciu nevyriešite tým, že ju popriete a tomu človeku vysvetlíte, že ju *nemá cítiť*.

- 203

(...) Ak (...) takmer deväť ľudí z desiatich niečo považuje za problém, možno nie je dobrý nápad robiť si z toho a z nich srandu – a potom sa čudovať, že sa prikláňajú k tým, ktorí sa im nesmújú. A nadávať im za to, že sa k nim prikláňajú. A vyvodzovať z toho siahodlhé závery o duši národa.

- 213

Ľudia si naozaj dokážu myslieť čokoľvek a zastávať prakticky ľubovoľné kombinácie názorov.

- 213

Fragmentácia nastáva na množstve otázok, a ak budeme trvať na tom, že medzi nás si zaslúži patriť len ten, kto na všetky odpovie správne, nikdy nevytvoríme väčšinu a nikdy neporazíme Roberta Fica. Naopak, väčšinu ľudí odmietneme, a teda odoženieme do opačného tábora. Najmä ak platí, že pri odpovediach na niektoré otázky sa nedokážeme dohodnúť ani my sami. A, prekvapujúco, ani sa dohodnúť nepotrebuje. Názorová pluralita je predsa prirodzená a je podstatou demokracie.

- 222

Slovenské prieskumy sa (...) často podobajú len na náhodné záchytné body na inak úplne nepopísanej mape, bez hĺbky a bez kontextu a my z nich napriek tomu robíme ďalekosiahle historizujúce závery o povahe nielen krajiny, ale aj národa a o tom, či sa tu vôbec oplatí žiť.

- 236

(...) *Inú krajinu nám nikto nedá a ani iných obyvateľov nezískame – hráme s tým, čo máme.* Napriek tomu neplatí, že by to bola absolútna katastrofa. Obyvateľov Slovenska potrebujeme pochopiť, a nie im nadávať.

- 237

Za posledných tridsať rokov došlo (...) v Európe k výraznému oslabeniu tradičných hodnôt (rodina, spoločenstvo, väzby, v niektorých krajinách aj náboženstvo) na úkor hodnôt sekulárnych a hodnôt sebaurčenia. Pribúdajú ľudia, ktorí sa v takejto individualizovanej a konzumnej spoločnosti jednoducho necítia dobre – a pribúdajú v celej Európe. Samotný posun im nemusí prekážať a aj ich socioekonomické postavenie môže byť v poriadku, ale nemajú sa dobre *psychicky*.

- 240

(...) Dôvodom antisystémových postojov nie je afinita k Rusku, a ak vôbec, tak slovenský antisystém nie je proruský – je protizápadný. Odmieta západný systémový a hodnotový rámec, hľadá alternatívu, no a alternatíva je dnes zhodou okolností proruská. Rusko túto alternatívu dokonca aktívne ponúka.

- 242

(...) Prieskumy sú dôležité, ale ešte dôležitejšia je ich hĺbka a metodológia. No a najdôležitejšiu je interpretácia. Nemôžeme podľa izolovaných bodiek interpretovať celú spoločnosť až k Jánošíkovi. A už vôbec ju nemôžeme interpretovať len tak, na základe pocitov a preto, že nám to sedí do nášho pohľadu na svet.

- 260

Povaha politiky sa za posledných pätnásť rokov zmenila. Úzko to súvisí s nástupom sociálnych sietí a na nich zas s následnou preferenciou videoobsahu: posolstvá sa šíria rýchlejšie a ľahšie, zároveň však musia byť údernejšie a kratšie, a teda nevyhnutne aj jednoduchšie. A to aj napriek tomu, že väčšina problémov, o politických a spoločenských ani nehovoriac, nemá jednoduché riešenie, je komplexná, v zásade dokonca nudná a nedá sa poctivo uchopiť nie že v dvoch minútach, ale ani počas hodinovej prednášky. Veď preto knihy nemajú dvadsať strán.

Politika sa zmenila na infotainment: je to mix varenia a kosenia trávy s politickým alebo spoločenským obsahom. Politika sa sploštila, lebo jej chýba hlbší obsah. A zradikalizovala sa. Väčšina politikov sa dnes definuje podľa toho, proti komu bojuje; dôležitý je nepriateľ, podľa možnosti arcinepriateľ. Dominujú silné, teda prevažne negatívne emócie. Do istej miery je to začarovaný kruh. Z politiky sa to prenáša do spoločnosti, ktorá je čoraz viac fragmentovaná, no a zo spoločnosti sa to následne prenáša naspäť do politiky, lebo vyhecovaní voliči robia vyhecované volebné rozhodnutia. Mnohým politikom to vyhovuje, lebo vyvolávať emócie je ľahšie ako diskutovať o systémových riešeniach, o ktorých navyše niektorí z nich ani nemajú žiadnu predstavu, a keby aj nejakú predstavu mali, tak na jej realizáciu zas nemajú trpezlivosť.

Výsledkom je paradox. Volebná účasť stúpa, zároveň však voliť chodia aj ľudia, ktorí politiku veľmi alebo vôbec nesledujú, za bežných okolností by voliť neprišli a teraz volia v lepšom prípade na základe kusých informácií, no a v tom horšom a častejšom prípade na základe emócií. Teoreticky by teda malo ísť o lepšie voľby s vyššou účasťou, a teda aj presnejším výsledkom, ale oslava demokracie je v skutočnosti festivalom neinformovaných voličských rozhodnutí. (...)

- 269

(...) Strach [ľudí z medveďov] sme nepochopili, ich názor sme označili nielen za irelevantný, ba rovno za hlúpy a zaostály. (...) No a ako títo ľudia zareagovali? Presne tak, ako by ste čakali. Človek, ktorý cíti strach a ohrozenie a následne narazí na odmietnutie, reaguje hnevom. Vyprázdnil sme pole druhej strane a tá sa ich vďačne ujala.

- 283

Neexistuje žiadny dôvod, prečo by práve na Slovensku nemali platiť psychologické, sociologické, politologické a politické zákonitosti, ktoré inak platia všade na svete.

- 287

Sme dnes hlboko rozdelenou krajinou, v ktorej sa často nedokážu dohodnúť ani ľudia, medzi ktorými existujú len minimálne rozdiely.

- 307

Dôležitý je návrat k normálnej politike a umiernenosti, pretože sem, do tejto akútnej situácie, nás dovedla práve politika postavená na heslách a vypätých emóciách. Prestali sme sa pohybovať v tradičných politických a spoločenských kategóriách a posunuli sme sa do absolutistických a morálnych kategórií, ktoré sú typické pre príbehy. Boj dobra so zlom je napríklad typický pre rozprávky, a hoci isté morálne zásady nepochybne platíť musia, nie je dobré prenášať rozprávkové príbehy do spoločnosti. Tým nemá byť povedané, že jasné dobro a jasné zlo neexistuje. Existuje, ale spoločnosť zároveň netvorí dva monolitické bloky, pričom jeden z nich je absolútne dobrý a ten druhý absolútne zlý. Každá jedna ľudská spoločnosť kdekoľvek na svete pripomína škálu. Neexistuje žiadny dôvod, prečo by to práve na Slovensku malo byť inak.

- 310

(...) Ak sa raz rozhodnete pre pomstu, tak by ste si mali dať sakra záležať na tom, aby ste ju dotiahli do konca. Ak sa vám to totiž nepodarí, tak máte do činenia s mimoriadne motivovaným nepriateľom, ktorý sa bude pravdepodobne chcieť pomstiť vám. Navyše, vy sami ste v snahe o pomstu vytvorili aj nástroje, ktoré mu to umožnia.

- 314

(...) Kompromis je (...) v politike kľúčový, každý, kto sa do veľkých politických dejín zapísal, si to uvedomoval a na kompromisoch pracoval. Kompromisy sú dokonca pointou politiky: bez kompromisov totiž

neexistuje dohoda, bez dohody neexistuje koalícia, bez koalície neexistuje vláda, no a ak nechcete vládnuť, tak ste v politike zbytočne. Bez kompromisov nevybojujete nikdy nič. Bez kompromisov sa všetko – od partnerského vzťahu až po politiku – zmení na vojnu so zákopmi.

• 316

(...) Máme dve možnosti: buď budeme v dobrovoľnej izolácii a budeme sa tváriť, že síce nás je málo, ale sme lepší a celý svet nám môže viete čo, alebo opäť objavíme zabudnuté umenie robiť kompromis. Zmyslom politiky totiž nie je zastávanie hodnôt v opozícii; zmyslom politiky je získanie podielu na moci a následné presadenie aspoň niektorých vecí, pre ktoré vás ľudia volili. Stranu, ktorá je síce absolútne morálne nespochybniteľná, ale zároveň sa navždy nachádza v opozícii, totiž z dlhodobého hľadiska vlastne nemá zmysel voliť.

• 336

[Mladí ľudia] majú absolútne legitímne dôvody pociťovať hlbokú frustráciu zo sveta, ktorý sme im my vybudovali. Nemajú v ňom predsa šancu dostať sa ani k poriadnemu bývaniu, kariérny posun už nie je príslubom toho, čo kedysi, celý život idú z jednej krízy do druhej, žijú i v komplikovanom a fragmentovanom svete, v ktorom sme my nežili a nevieme sa doň ani vžiť.

• 344

Internet mal byť vrcholom demokracie, ale v skutočnosti je jej pohromou. Vďaka nemu sa zrodili ľudia, ktorí podľa vlastných slov bojujú za slobodu slova, ale myslia tým len slobodu slova pre svoje vlastné názory, lebo všetky ostatné názory sú, naopak, prejavom diktatúry. Internet praje šíreniu najviac polarizujúceho obsahu, fragmentuje spoločnosť.

• 347

Sociálne siete, ich vplyv na jednotlivca, spoločnosť a následne na politiku nie sú v žiadnom prípade len slovenským problémom; bojuje s nimi celý svet. Dôsledky aj problémy z nich vyplývajúce sú všade rovnaké: vedú k splošťovaniu, fragmentácii, radikalizácii, k strate spoločnej reality a priestoru, k rozpadu verejnej diskusie, presadzujú sa vďaka nim populisti a extrémisti. Je to celosvetový jav.

• 366

Krajina sa (...) naozaj nedá zachrániť tak, že budete zároveň otvorene deklarovať, ako veľmi ňou aj jej obyvatelmi opovrhujete.

• 374

(...) Systematická cesta k vyriešeniu problému zrejme nevedie cez presviedčanie presvedčených.

• 375

Žiadny politik ešte voličov nezískal tak, že im vysvetľoval, akí sú hlúpi.

• 388

Ak chceme poraziť Roberta Fica, musíme pravdivo pomenovať spoločenskú aj politickú situáciu a uvedomiť si, čo, ako a za akých podmienok sa dá dosiahnuť. Ak chceme poraziť Roberta Fica, musíme to robiť inak ako doteraz. A ak chceme, aby Slovensko malo ozajstnú európsku budúcnosť, tak toho Fica naozaj poraziť musíme.